

**HOT RÎREA PLENULUI
CUR II SUPREME DE JUSTIIE A REPUBLICII MOLDOVA**

**Despre aplicarea de ctre instan ele judec tore ti a unor prevederi ale legisla iei
de procedur penal privind arestarea preventiv i arestarea la domiciliu**

Nr.4 din 28.03.2005

*Buletinul Cur ii Supreme de Justi ie a Republicii Moldova, 2010, nr.3, pag.4
Buletinul Cur ii Supreme de Justi ie a Republicii Moldova, 2005, nr.10, pag.7*

* * *

modificat de:

*Hot rîrea Plenului Cur ii Supreme de
Justi ie a Republicii Moldova nr.8 din
22.12.2008*

*Hot rîrea Plenului Cur ii Supreme de
Justi ie a Republicii Moldova nr.19 din
07.11.2005*

În scopul asigurării aplicării corecte și uniforme de către instanțele judecătorești a normelor procesual-penale privind aplicarea măsurilor preventive sub formă de arestare preventivă și arestare la domiciliu, emiterea mandatului de arestare și prelungirea duratei înierii sub arest, Plenul Curții Supreme de Justiție, în conformitate cu art.2 lit.e) și art.16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, prin prezenta hotărâre dă următoarele explicații:

1. Potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, Declarației Universale a Drepturilor Omului și art.5 al Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția anumitor cazuri și în conformitate cu procedura prevăzută de lege, iar în cazul în care procedura prevăzută de legile naționale contravine acestor prevederi, prioritate au reglementările cuprinse în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

La aplicarea normelor procesual-penale instanțele judecătorești și organele de urmărire penală sînt obligate să activeze în așa mod încît nici o persoană să nu fie neîntemeiat bătut, învinuit sau condamnat și nici o persoană să nu fie supus în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrîngere.

2. În conformitate cu legea, arestarea preventivă poate fi aplicată numai în cazul imposibilității aplicării unei alte măsuri preventive mai ușoare.

Arestarea preventivă și măsurile preventive de alternativă arestării se aplică numai în cazurile sîvîrșirii unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani, iar în cazul sîvîrșirii unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa privativă de libertate pe un termen mai mic de 2 ani, ele se aplică dacă învinuitul, inculpatul a comis cel puțin una din acțiunile menționate în alin.(1) art.176 CPP.

2.1. Nu se permite deținerea persoanei în lipsa unui mandat de arest, deoarece aceasta contravine articolului 25 al Constituției, care prevede în termeni clari că arestarea se face numai în baza unui mandat, emis de judecător (decizie a instanței de judecată), pentru o durată de cel mult 30 de zile. Acest fapt este stipulat de articolul 177 al CPP și, în conformitate cu prevederile art.186 alin.(6) CPP, se extinde atît pînă la faza de trimitere a cauzei în instanță, cît și pe tot parcursul judecării cauzei, termenul arestului preventiv putînd a fi prelungit pînă la pronunțarea sentinței, în condițiile legii (*Boicenco vs Moldova*, Hotărârea din 11.07.2006).

Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile în faza urmăririi penale și 90 de zile în faza judecării cauzei.

Pentru minori durata arestării preventive în faza urmării penale poate fi prelungită în total numai până la 4 luni, pentru adulți – până la 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani închisoare, și până la 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

[Pct.2.1 introdus prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

2.2. În conformitate cu prevederile art.186 alin.(8) CPP, în faza judecării cauzei termenul arestării preventive a inculpatului nu va depăși 6 luni dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care se prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani închisoare și 12 luni dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care se prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

Termenele judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest pot fi prelungite doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni până la pronunțarea sentinței.

[Pct.2.2 introdus prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

3. Examinând demersul privind aplicarea măsurii arestării preventive, învinuitului a măsurii arestării preventive, judecătorul de instrucție, la etapa aplicării măsurilor preventive, nu este în drept să pună în discuție chestiunea privind vinovăția persoanei, căreia îi se incriminează infracțiunea, însuși verifică dacă există probe suficiente și indicii temeinici ce pot confirma o presupunere rezonabilă că măsurii arestării preventive, învinuitului a comis o infracțiune.

La demersul privind alegerea ca măsură preventivă a arestării preventive și alternativele la aceasta conform art.307, 177 alin.2 CPP urmează să se anexeze copiile actelor de pornire a urmării penale și, după caz, a ordonanței de punere sub învinuire a persoanei, copiile proceselor-verbale de reținere, proceselor-verbale de audiere a măsurii arestării preventive, învinuitului, precum și ale probelor pe dosar ce confirmă existența circumstanțelor care dovedesc necesitatea alegerii în privința persoanei ca măsură preventivă a arestării preventive (date despre persoana măsurii arestării preventive, învinuitului, date despre antecedentele penale, date care persoana ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală, precum și despre amenințările făcute în adresarea raporturilor materiale, martorilor ș.a.). Materialele prezentate ca anexă la demers se prezintă în instanță în condiții de respectare a secretului urmării penale.

În privința persoanei reținute, măsurii arestării preventive, învinuitului procurorul adresează în instanță de judecată demersul privind arestarea preventivă conform prevederilor art.52 alin.(1) pct.16) CPP din inițiativă proprie sau conform art.57 alin.(2) pct.17) CPP, la propunerea ofițerului de urmărire penală. Organul de urmărire penală realizează atribuțiile sale prevăzute de art.307 CPP numai cu acordul procurorului care conduce urmărirea penală. În caz de urgență, persoana a cărei extrădare se cere poate fi arestată în baza unui mandat de arestare pe un termen de 18 zile. Arestarea provizorie poate înceta dacă în acest termen partea solicitantă a fost sesizată prin cererea de extrădare și documentele prevăzute de art.547 alin.(2) CPP sau articolele 12 și 16 ale Convenției europene de extrădare (originalul sau copia autentică de pe o hotărâre de condamnare executorie, fie de pe un mandat de arestare sau de pe orice alt act având putere egală, eliberat în formele prescrise de legea țării solicitante, expunere a faptelor pentru care se cere extrădarea, declarație asupra dreptului aplicabil, semnalmente persoanei reclamate, informații despre identitatea și naționalitatea acesteia), însă în nici un caz nu va depăși 40 de zile de la arestare. Totuși punerea în libertate provizorie este posibilă oricând, partea solicitantă putând aplica orice măsură pe care o va aprecia necesară spre a evita fuga persoanei reclamate.

3.1 După primirea cererii de extrădare sau a informației Interpolului de arestare provizorie, Procurorul General sau, după caz, ministrul justiției va lua neîntârziat măsură pentru arestarea persoanei a cărei extrădare se cere, înaintând o cerere în instanță în raza circumscripției careia se află.

3.2. Despre arestarea persoanei în cazul extrădării, sau despre motivele refuzului arestării, se va înțîn a neîntârziat partea solicitant .

4. Conform art.185 CPP arestarea preventivă poate fi aplicată în cazurile și în condițiile prevăzute în art.176, precum și dacă :

1) b năutul, învinăutul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;

2) b năutul, învinăutul, inculpatul nu este identificat;

3) b năutul, învinăutul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa.

5. În conformitate cu prevederile art.176 alin.(3) CPP la soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive respective, organul de urmărire penală și instanța de judecată vor lua în considerare următoarele criterii complementare:

1) caracterul și gradul prejudiciabil al faptei incriminate;

2) persoana b năutului, învinăutului, inculpatului;

3) vârsta și starea s n t ii lui;

4) ocupația lui;

5) situația familială și prezența persoanelor între inute;

6) starea lui materială ;

7) prezența unui loc permanent de trai;

8) alte circumstanțe esențiale.

În lipsa b năutului (învinăutului) chestiunea despre eliberarea mandatului de arestare, prelungirea duratei de inere în stare de arest sau controlul judiciar al acestora, poate fi judecată doar în cazurile în care acesta este dat în c utare, se află în străinătate sau se eschivează de la urmărirea penală și de a se prezenta în instanță . Despre toate aceste împrejurări procurorul prezintă instanței documentele corespunzătoare (ordonanța de anunțare în c utare, date despre lipsa acestuia în localitatea de domiciliu sau declarații despre această a rudelor, date privind trecerea frontierei de stat, date c persoana dat , fiind legal citat , nu s-a prezentat .a.), al căror conținut este reflectat în procesul-verbal al edin ei de judecată .

În cazul emiterii mandatului de arestare în lipsa b năutului (învinăutului), termenul indicat în mandat se socotește din momentul reinerii, iar persoana reinută trebuie adusă imediat înaintea instanței care a emis mandatul de arestare, pentru a i se da explicații și a i se anunța motivele și temeiurile arestării, precum și dreptul de a contesta hotărârea (încheierea) în ordinea stabilită , fapt ce se indică în procesul-verbal.

6. Soluționarea chestiunii privind aplicarea arestării preventive, emiterea mandatului de arestare trebuie să se facă în edin judiciar închis cu participarea procurorului, persoanei care efectuează urmărirea penală , b năutului (învinăutului), reprezentantului legal, avocatului. Prezența procurorului, avocatului și a b năutului (învinăutului) în edința de judecată este obligatorie.

B năutul, învinăutul are dreptul de a fi asistat de un avocat (ap r tor). Dacă acesta, ori rudele lui au încheiat un contract cu un avocat (ap r tor) ales și dacă acesta a fost înțîn at legal, îns nu s-a prezentat în termenul stabilit de judecător, judecarea demersului are loc în prezența unui avocat din oficiu.

Avocatul (ap r torul), care asistă o persoană reinută , i efectuează ap rarea referitor la obiectul judecării de către instanța demersului despre emiterea mandatului de arestare, nu poate cere de la instanța judecătorească respectarea drepturilor caracteristice altor faze ale procedurii penale (urmărirea penală , sau judecarea cauzelor în fond). Avocatul precum și persoana reinută sau arestată , conform art.66 alin.(2) pct.21 CPP, în cursul procedurii de examinare de către instanța demersului, sînt în drept să ia cunoștință de materialele prezentate pentru confirmarea arestării persoanei.

7. La începutul edin ei de judecată pre edintele edin ei anunță demersul care urmează a fi judecat, numele și prenumele și u și ale persoanelor participante, explică b năutului (învinăutului) drepturile lui de a da sau a nu da explicații, de a prezenta materiale suplimentare referitor la

emiterea mandatului, dac dispune de ele, de a avea ap r tor, de a ataca hot rrea de emitere a mandatului de arestare. Conform art.336 CPP întocmirea de c tre grefier a procesului-verbal este obligatorie.

Dac b nuitul, învinuitul nu posed limba în care se desf oar procedura judiciar , instan a asigur respectarea prevederilor art.16 CPP, urmînd s -i înmîneze acestuia actele procesuale în limba lui matern sau în limba pe care el o cunoa te.

În cazul în care sunt invocate incompatibilit i ale judec torului de instruc ie; prev zute de articolul 33 CPP, recuzarea sau ab inerea acestuia se solu ioneaz de un alt judec tor în conformitate cu art.35 CPP, îns prevederile de incompatibilitate prev zute la alin.(2) pct.5 i la alin.(3) din art.33 CPP nu se aplic judec torului de instruc ie.

8. Conform art.176 alin.(4) i art.198 CPP, în cazul în care lipsesc temeiuri pentru aplicarea unei m suri preventive fa a de b nuit, învinuit, inculpat, de la el se ia obliga ia în scris de a se prezenta la citarea organului de urm rire penal sau a instan ei i de a le informa despre schimbarea domiciliului, date necesare pentru buna desf urare a procedurii penale, efectuate cu participarea acestuia, cît i aplicarea altor m suri preventive în cazul nerespect rii obliga iei în scris de a se prezenta.

9. În cazul tragerii la r spundere penal a persoanei în baza unui articol al legii penale, sanc iunea c ruia nu prevede închisoarea, precum i persoanei care a comis pentru prima dat infrac iune u oar la vîrsta de 14-18 ani i a infrac iunii mai pu in grave la vîrst de 14-16 ani, aplicarea m surilor arest rii preventive sau arest rii la domiciliu nu se admite.

În conformitate cu prevederile art.183 i art.184 CPP transmiterea sub supraveghere se aplic numai fa de minori i militari atît în faza urm riri penale, cît i la judecarea cauzei. Persoanele obligate s exercite supravegherea asupra b nuitului, învinuitului sau inculpatului minor ori militar, poart r spunderea prev zut de lege.

10. Organul de urm rire penal care a întocmit procesul-verbal de re inere a b nuitului (învinuitului) este obligat imediat, dar nu mai tîrziu de 6 ore, s dea posibilitate acestuia s comunice despre re inerea sa, de regul în scris, unui membru al familiei, oric rei alte persoane numite de el, iar dac persoana re inut este cet ean str in, atunci este informat ambasada sau consulatul statului respectiv, dac persoana re inut o cere. Despre re inerea sau arestarea preventiv a unui minor se în tiin eaz imediat p rin ii sau al i reprezentan i legali ai acestuia, fapt ce se consemneaz în procesul-verbal de re inere. Dac anun ul se face prin telefon, acest fapt este consemnat în procesul-verbal.

În mod similar se procedeaz i în cazul în care arestarea preventiv este aplicat de curtea de apel la judecarea recursului, care imediat sau în decurs de 6 ore trebuie s comunice despre aceasta unui membru al familiei persoanei arestate, iar dac persoana arestat este cet ean str in, atunci, la cererea acesteia, este informat ambasada sau consulatul rii respective.

Amînarea în tiin rii despre re inerea persoanei, poate avea loc numai în cazuri excep ionale, dac aceasta o cere caracterul deosebit al cauzei, în scopul asigur rii secretului etapei încep toare a urm ririi penale i numai cu consim mîntul judec torului de instruc ie pe un termen care nu va dep i 72 de ore de la re inere. Conform prevederilor art.173 alin.(4) CPP procedura de amînare a în tiin rii despre re inerea persoanei nu se admite.

11. Liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cau iune i arestarea la domiciliu sînt m suri preventive de alternativ arest rii i pot fi aplicate numai fa de persoana în privin a c reia s-a înaintat demers pentru arestare sau fa de b nuitul, învinuitul, inculpatul care sînt deja aresta i.

12. În conformitate cu art.188 CPP arestarea la domiciliu se aplic persoanelor care sînt învinuite de comiterea unei infrac iuni u oare, mai pu in grave sau grave, precum i la comiterea unei infrac iuni din impruden . Fa de persoanele care au dep it vîrsta de 60 ani, de persoanele invalide de gradul I, de femeile gravide, femeile care au la între inere copii în vîrst de pîn la 8 ani, arestarea la domiciliu poate fi aplicat i în cazul învinuirii de comitere a unei infrac iuni deosebit de grave.

13. Judec torul de instruc ie, primind demersul procurorului sau al reprezentantului organului de urm rire penal cu acordul în scris al procurorului de a aplica arestarea preventiv sau arestarea la domiciliu, f r întârziere (în aceea i zi, dar nu mai târziu de momentul expir rii termenului re inerii) examineaz acest demers în edin a de judecat închis cu participarea procurorului i a reprezentantului organului de urm rire penal , ap r torului i b nuitului. Prezentînd demersul în judecat , procurorul sau reprezentantul organului de urm rire penal asigur participarea la edin a de judecat b nuitului, în tiin eaz ap r torul i reprezentantul legal al b nuitului.

În urma examin rii demersului, judec torul de instruc ie adopt o încheiere motivat prin care b nuitului i se aplic arestarea preventiv ori arestarea la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judec torul de instruc ie elibereaz un mandat de arestare care este înmînat reprezentantului organului de urm rire penal i b nuitului i care este executat imediat. Termenul st rii de arest în acest caz nu va dep i 10 zile.

Prevederea de la alin.6 art.307 i alin.6 art.308 CPP privind dreptul judec torului de instruc ie de a alege m suri preventive mai u oare se refer la cazurile cînd persoana arestat preventiv ori arestat la domiciliu, precum i cele abilitate cu un asemenea drept, solicit înlocuirea acestor m suri cu altele mai u oare, inclusiv liberarea sub control judiciar ori pe cau iune. În cazul pronun rii hot ririi privind liberarea provizorie a persoanei pe cau iune, învinuitul este inut sub arest pîn cînd cau iunea stabilit nu va fi depus la contul de depozit al procuraturii.

14. La solu ionarea demersului privind emiterea mandatului de arestare judec torul de instruc ie ia cuno tin nu numai de toate materialele prev zute pentru confirmarea arest rii, dar i de actele ce confirm identitatea b nuitului (învinuitului).

15. La judecarea demersului de aplicare a arest rii preventive judec torul este obligat s verifice dac exist motive rezonabile de a presupune c persoana a s vîr it o infrac iune sau dac exist temeii de a se crede c este necesar de a împiedica aceast persoan s s vîr easc o nou infrac iune, ori s fug , dup s vîr irea acesteia, sau s influen eze negativ asupra probelor.

B nuiala rezonabil trebuie s fie bazat pe fapte sau informa ii, care ar stabili o leg tur obiectiv între suspect i fapta presupus , exprimate prin documente sau constat ri tehnico-tiin ifice i medico-legale, alte date obiective, care ar implica în mod direct persoana vizat în s vîr irea faptei prejudiciabile (*Hot ririle CEDO în cazurile Vurray sau Brogan împotriva Regatului Unit*).

16. La emiterea mandatului de arestare preventiv se indic data i ora de la care se calculeaz durata arestului, luîndu-se în calcul re inerea de fapt a persoanei i motivarea respectiv în încheierea judec ii.

În acest caz procurorul urmeaz s prezinte materialele necesare pentru solu ionarea demersului pîn la expirarea termenului de 72 de ore.

Dac demersul privind aplicarea arest rii preventive i emiterea mandatului de arestare fa de b nuit sau învinuit este prezentat în instan cu înc lcare prevederilor art.166 alin.(4) i (5); 307 i 308 CPP, dup expirarea a 72 ore de la momentul re inerii instan a adopt o încheiere prin care respinge demersul, iar persoana este pus în libertate. Prezentarea demersului în instan în termen se certific prin momentul prezent rii acestuia în cancelaria instan ei sau judec torului de instruc ie i înregistrarea materialului în registrul corespunz tor.

17. Retragerea demersului privind aplicarea arest rii preventive de c tre persoana care l-a înaintat în judecat sau în instan a de recurs se face în scris i atrage încetarea imediat a procedurii cu liberarea persoanei prin încheiere sau, dup caz, prin decizie cu indicarea duratei re inerii b nuitului (învinuitului).

18. Înaintarea repetat a demersului privind arestarea preventiv a aceleia i persoane în aceea i cauz , dup respingerea demersului anterior, este posibil în cazul în care au fost descoperite noi circumstan e, care confirm necesitatea aplic rii fa de persoana dat a arestului preventiv, inclusiv în cazul în care persoana în cauz nu a respectat condi iile m surii preventive aplicate anterior.

Nu se admite înaintarea demersului privind arestarea preventiv repetat în aceeași instanță sau înaintarea demersului privind arestarea preventiv în altă instanță egal în grad în privința a aceiași persoană, după respingerea demersului de către instanță, pentru aceleași motive sau aceleași fapte.

[Pct.18 completat prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

19. Termenul înierii persoanei în stare de arest curge de la momentul primirii persoanei de libertate la reînchisoarea ei, iar în cazul în care ea nu a fost reînchisă - de la momentul executării hotărârii judecătorești privind aplicarea arestării preventive.

Durata înierii persoanei în stare de arest în fața urmăririi penale până la trimiterea cauzei în judecată nu va depăși 30 de zile, cu excepția cazurilor prevăzute de art.186 CPP.

În cazul în care apare necesitatea de a prelungi durata arestării preventive a învinutului, procurorul, nu mai târziu de 5 zile până la expirarea termenului de arestare, înaintează judecătorului de instrucție un demers privind prelungirea acestui termen.

Arestarea provizorie a persoanei în vederea extrădării conform art.547 CPP și Convenției europene de extradare din 13 decembrie 1957 se efectuează în baza unei încheieri judecătorești pe un termen de 18 zile, însă prelungirea acestuia în orice caz nu va depăși 40 de zile, cu respectarea condițiilor prevăzute la alineatele 2 și 3 ale aceluiași articol. Cu toate acestea, punerea în libertate provizorie este oricând posibilă, cu condiția că în privința persoanei solicitate pot fi luate alte măsuri în vederea evitării sustragerii ei de la urmărire penală sau dispariției.

20. La examinarea demersurilor privind aplicarea fațede b noit, învinuit al arestării preventive, arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării învinutului, judecătorul de instrucție verifică :

a) dacă urmărirea penală este pornită în privința persoanei date sau cu privire la fapta săvârșită :

b) existența temeiurilor, stabilite de art.art.174, 176, 185-186, 547 CPP pentru aplicarea acestei măsuri preventive;

c) dacă nu au expirat termenele, stabilite de art.63 sau 547 CPP în privința b noitului sau persoanei a cărei extradare se cere;

d) dacă se respectă termenele de prezentare a rechizitoriului învinutului în modul stabilit de art.296 CPP;

e) dacă copia ordonanței de punere sub învinuire a fost înmânată b noitului, învinutului;

f) dacă legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de doi ani pentru infracțiunea de care este învinuit persoana conform art.176 alin.(2) CPP;

g) dacă învinuitul, b noitul la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de la care survine răspunderea penală pentru o anumită componență de infracțiune în conformitate cu prevederile art.21 CP;

h) dacă se respectă condițiile de tragere la răspundere penală a minorilor, precum și a persoanelor, care beneficiază de privilegii și imunitate de răspundere penală și alte chestiuni.

21. Judecarea demersului despre prelungirea duratei înierii sub arest se desfășoară în edină închisă cu întocmirea procesului-verbal al edinii de judecată cu participarea procurorului, apărătorului, învinutului și, după caz, a reprezentantului legal.

În încheierea (decizia instanței de recurs) de prelungire a duratei înierii sub arest, în afară de durata înierii sub arest este necesar să indice data și ora până la care se prelungește termenul arestului.

La adoptarea încheierii (deciziei) instanța va ține cont de următoarele temeiuri:

a) gravitatea faptelor imputate, însă aceasta nu legitimează o detenție provizorie foarte lungă (Cazurile: L.A vs Franța, în care s-a considerat că fiind injust continuarea unei detenții chiar și în cazul omorului; Stomuller vs Austria, unde s-a considerat că existența b noielii esențiale nu este suficientă după expirarea unei anumite perioade de timp; Caballero vs Regatul Unit, în care petiționarului arestat pentru tentativă de violență i-a fost refuzată liberarea pe cauză etc);

b) necesitatea apărării ordinii publice, care poate exista la început, dar peste un timp poate dispărea (motivele oculte percepute inițial ca suficiente pentru a justifica prelungirea arestării persoanei risc să devină mai puțin convingătoare odată cu scurgerea timpului și este esențial ca cererile de repunere în libertate să fie examinate fără prejudecăți. În cazul *Punzelt vs Republica Cehă*, în care s-a dedus că continuarea încarcerării nu se justifică, într-o speță concretă decât dacă indici concreți manifestă o adevărată exigență a interesului public ce prevalează, în pofida prezumției nevinovăției, asupra regulii de respectare a libertății individuale);

c) riscul de presiune asupra martorilor și de înșelăciune între acuzații care de asemenea poate exista la începutul acestor acțiuni, însă mai târziu poate dispărea (*Cazurile W. vs Elveția*, în care petiționarul va determina angajații să fabricați documente pentru a-l dezvinovăți, fixând pe documente o antedată și manipulând martorii; *Wemhoff vs Germania* în care la etapa inițială petiționarul a nimicit unele documente și alte probe materiale, însă este prea puțin probabil ca o asemenea temeră ar mai putea avea vreo importanță la etapa finală a procesului; *Clooth vs Belgia*, în care s-a dedus că petiționarul, deși în perioada inițială a sperat considerabil la complexitatea faptelor prin diversitatea declarațiilor sale, însă odată ce investigațiile sunt efectuate, depozitiile înregistrate și verificările realizate nu mai poate fi vorba de continuare a de inerii, fiind constatată încălcarea art.5(3) al CEDO etc);

d) pericolul dispariției bunului (învinuitului), care trebuie motivat (*Cazurile Letellier vs Franța*, în care petiționara era mama unor copii minori, administrația fondului comercial ca unic sursă de venit; *Matznetter vs Austria*, în care petiționarul s-a îmbolnăvit grav; *Stogmuller vs Austria*, în care s-a menționat că în cauză era suficient ca petiționarul să-și depună raportul pentru a-l împiedica să treacă frontiera etc).

22. Conform prevederilor art.186 alin.(9) CPP prelungirea duratei arestării preventive până la 6 luni se decide de către judecătorul de instrucție în baza demersului procurorului care conduce și efectuează urmărirea penală, iar în caz de necesitate de a prelungi arestarea preventivă peste termenul indicat în baza demersului aceluiași procuror, cu consimțământul Procurorului General sau al adjuncților lui.

23. În cadrul verificării legalității prelungirii termenului de arestare preventivă sau arestare la domiciliu judecătorul de instrucție trebuie să respecte prevederile art.186 CPP. Conform acestor prevederi termenul de inerii persoanei în stare de arest curge de la momentul privirii învinuitului (bunului) de libertate la reînerea lui și în acest termen se include timpul în care persoana se află în calitate de învinuit (înculpat) și s-a aflat într-o instituție psihiatrică sau medicală, precum și la tratament, în urma aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical la decizia instanței de judecată în legătură cu judecarea acestei cauze.

Soluționând legalitatea demersului procurorului privind prelungirea termenului de arestare preventivă, arestare la domiciliu, judecătorul de instrucție trebuie să stabilească suplimentar:

a) dacă au fost luate toate măsurile necesare pentru terminarea urmăririi penale în termen rezonabil;

b) dacă termenul de urmărire penală a expirat sau este prelungit în modul convenit și de un procuror împuternicit;

c) existența circumstanțelor excepționale, stabilite în art.186 alin.(3) CPP și care au servit drept temelie pentru prelungirea termenului de arestare preventivă sau arestare la domiciliu;

d) dacă există alte circumstanțe, care au influențat asupra perioadei de înținare a persoanei în stare de arest preventiv sau arestare la domiciliu;

e) dacă au apărut circumstanțe, care permit anularea, revocarea sau schimbarea măsurii de arestare preventivă, arestare la domiciliu cu una sau mai multe.

24. Verificând legalitatea aplicării sau a refuzului aplicării arestării preventive, în conformitate cu prevederile art.312 CPP, instanța de recurs este obligată să controleze existența probelor și indiciile temeinice pe care s-a bazat hotărârea judecătorească adoptată, însă nu este în drept să dea apreciere probelor care vor fi obiect de judecare de către instanța de judecată la constatarea vinovăției sau a nevinovăției persoanei.

La anularea mandatului de arestare și eliberarea persoanei de sub arest în decizie este necesar să se indice, de asemenea, și faptul anulării încheierii judecătorești despre aplicarea față de persoana în cauză a măsurii arestării preventive cu indicarea duratei înierii sub arest, iar în decizia instanței de recurs de aplicare a arestării preventive este necesar să se indice data și ora de la care se calculează și până la ce dată va dura arestarea preventivă.

24.1. Instanțele judecătorești urmează să ia în cont de argumentele prezentate de către bănuțit (învinuit) și, în hotărârile lor, să expună temeiurile detenției prevăzute de lege, fără să încerca demonstrarea importanței acestora pentru examinarea cazului. De asemenea, instanțele judecătorești trebuie să aprecieze elementele individuale ale persoanei, cum ar fi: caracterul pozitiv, absența antecedentelor penale, legăturile de familie și relațiile acestuia cu țara sa (domiciliu, activitate, bunuri), dar și garanțiile oferite din partea terților persoane în favoarea bănuțitului (învinuitului).

Persistența suspiciunii rezonabile că persoana arestată a comis o infracțiune este o condiție *sine qua non* pentru legalitatea continuării detenției, însă după o anumită perioadă de timp nu mai este suficientă. În asemenea cazuri, instanța trebuie să stabilească dacă există și alte motive ce justifică necesitatea continuării privării de libertate și că aceste motive sînt "relevante și suficiente", dînd dovadă de o "diligență specială" la desfășurarea proceselor. Instanța va justifica orice perioadă de detenție, oricît de scurtă, fiind demonstrat în mod convingător (*Belchev vs Bulgaria*, nr.39270/98, §82, 8 aprilie 2004, *Castrave vs Moldova*, nr.23393/05, §33, 13 martie 2007, *Labita vs Italia*, nr.26772/95, CEDO 2000-IV, *Modîrca vs Moldova*, Hotărîrea din 10.05.2007).

Instanțele judecătorești vor examina toate circumstanțele pro sau contra detenției provizorii și prelungirii acesteia și le va expune în hotărârile adoptate. De asemenea, instanțele judecătorești naționale trebuie să examineze toate circumstanțele pro și contra existenței unei necesități de interes public ce ar justifica, înfiind cont de principiul prezumției nevinovăției, abaterea de la respectarea libertății individuale (*Becciev vs Moldova*, Hotărîrea din 04.10.2005, *Arban vs Moldova*, Hotărîrea din 04.10.2005)

În cazul arestării preventive, este important ca principiul general al securității juridice să fie satisfăcut. Condițiile pentru privarea de libertate provizorie pe baza dreptului intern trebuie să fie previzibile în aplicarea sa, astfel încît să întrunească standardul de "legalitate" stabilit de Convenția Europeană, standard care cere ca dreptul să fie suficient de precis pentru a acorda persoanei, dacă este necesar, un sfat corespunzător, pentru a prevedea, până la un anumit grad de rezonabilitate, consecințele pe care o acțiune le poate atrage după sine (*Holomiov vs Moldova*, Hotărîrea din 07.11.2006).

[Pct.24.1 introdus prin Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

24.2. Instanțele judecătorești, la adoptarea unei hotărîri motivate, trebuie să conștientizeze faptul că prin aceasta le demonstrează părților la proces că acestea au fost ascultate. Mai mult ca atît, o decizie motivată le acordă părților posibilitatea contestării acesteia, precum și posibilitatea reformării deciziei de către instanța de recurs, or, prin pronunțarea unei decizii motivate, se asigură examinarea publică a administrării justiției (*Suominen vs Finlanda*, Hotărîrea din 1 iulie 2003, *Arban vs Moldova*, Hotărîrea din 04.10.2005).

Motivele pe care se bazează instanțele judecătorești în deciziile sale privind plasarea bănuțitului (învinuitului) în arest sau prelungirea detenției nu pot fi limitate la parafrizarea temeiurilor prevăzute de Codul de procedură penală ca fiind relevante și suficiente pentru detenție, fără să se explice cum au fost aplicate în cauza concretă.

[Pct.24.2 introdus prin Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

24.3. Totodată, la adoptarea deciziilor de către instanțe, urmează de reținut că articolul 5 din Convenție "nu impune instanței", care examinează recursul depus împotriva detenției, obligația de a se referi la fiecare argument expus în prezentele reclamantului, iar garanțiile

acestui vor fi lipsite de esență dacă instanța, bazându-se pe legislația națională, va trata ca nepertinente sau cu neglijență faptele concrete invocate de către deținuți, capabile să pună la dubiu existența condițiilor esențiale pentru "legalitatea" privirii de libertate, în sensul Convenției" (*Nikolova vs Bulgaria*, Hotărârea nr.31195/96, CEDO 1999-II, *arban vs Moldova*, Hotărârea din 04.10.2005). În acest context, "argumentele pro și contra eliberării nu trebuie să fie generale și abstracte" (*Smirnova vs Rusia*, nr.46133/99 și 48183/99, CEDO 2003-XI).

[Pct.24.3 introdus prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

24.4. În activitatea sa, instanțele judecătorești se vor conduce de jurisprudența națională coroborată cu jurisprudența Curții Europene (*Reinprecht vs Austria*, nr.67175/01, CEDO 2005, *Castrave vs Moldova*, Hotărârea din 13 martie 2007), care a definit principiile ce decurg din jurisprudența sa în condițiile articolului 5 §4 din Convenție, de care sînt obligate să în cont instanțele la adoptarea hotărârii privind aplicarea detenției provizorii, după cum urmează :

1) articolul 5 §4 din Convenție îndreptățește o persoană arestată sau deținuț să înainteze acțiuni în legătură cu actele procedurale efectuate care sunt esențiale pentru "legalitatea", în termenii Convenției, privirii lor de libertate (a se vedea, printre multe altele, *Brogan și alții vs Regatul Unit*, Hotărârea din 29 noiembrie 1988, pct.34-35, §65);

2) de obicei nu este întotdeauna necesar ca procedura, în temeiul articolului 5 §4, să fie însoțită de aceleași garanții ca și cele cerute de articolul 6 din Convenție pentru litigiile penale sau civile, ea trebuie să aibă caracter judiciar și să asigure garanții potrivite felului de privare de libertate în discuție (a se vedea, *Assenov și alții vs Bulgaria*, Hotărârea din 28 octombrie 1998, și *Wloch vs Polonia*, nr.27785/95, §125, CEDO 2000-XI, ambele cu referire la *Megyeri vs Germania*, Hotărârea din 12 mai 1992, pct.11, §22);

3) procedurile trebuie să se bazeze pe principiul contradictorialității și trebuie întotdeauna să asigure "egalitatea armelor" între părți. În cazul persoanei detenționate careia cade sub incidența articolului 5 §1 (c), este necesară o audiere (a se vedea, *Nikolova vs Bulgaria*, nr.31195/96, §58, CEDO 1999-II; *Assenov și alții*, cu referire la *Schiesser vs Elveția*, Hotărârea din 4 decembrie 1979, pct.13, §30-31; *Sanchez-Reisse vs Elveția*, Hotărârea din 21 octombrie 1986, pct.19, §51 și *Kampanis vs Grecia*, Hotărârea din 13 iulie 1995, pct.45, §47);

4) în sensul articolului 5 §4, persoanei deținuț în arest trebuie să i se ofere posibilitatea de a lua parte la proceduri și de a contesta, la intervale rezonabile, legalitatea detenției sale (a se vedea, *Assenov și alții*, cu referire la *Bezicheri vs Italia*, Hotărârea din 25 octombrie 1989, pct.10-11, §20-21) și

5) Recomandarea Rec(2006)13 a Comitetului de Miniștri al statelor membre privind detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzului (adoptată la 27 septembrie 2006 la cea de-a 974-a reuniune a Delegațiilor Miniștrilor).

[Pct.24.4 introdus prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

25. În conformitate cu prevederile art.191 CPP liberarea provizorie sub control judiciar a persoanei arestate preventiv, reținute sau în privința căreia s-a înaintat demers de arestare preventiv poate fi acordat de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazul infracțiunilor din imprudență, precum și al infracțiunilor cu intenție pentru care legea prevede o pedeapsă care nu depășește 10 ani închisoare.

26. Conform art.192 CPP liberarea provizorie pe cauțiune a persoanei arestate preventiv, reținute sau în privința căreia s-a înaintat demers de arestare preventiv poate fi acordat în cazul în care este asigurat repararea prejudiciului cauzat de infracțiune și s-a depus cauțiunea stabilită de judecătorul de instrucție sau de către instanță, dacă a fost săvârșită o infracțiune din imprudență, precum și o infracțiune cu intenție, pentru care legea prevede o pedeapsă care nu depășește 25 de ani închisoare. În conformitate cu prevederile art.192 și 195 CPP, la stabilirea cuantumului cauțiunii excesive, instanța va cerceta și va lua în considerație atât starea materială

și financiar a arestatului, cât și gravitatea infracțiunii imputate, înainte de a adopta decizia de liberare provizorie (*Mușuc vs Moldova*, Hotărârea din 06.11.2007).

[Pct.26 completat prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

27. Liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune conform art.191 alin.(2) și respectiv art.192 alin.(2) CPP nu se acordă bătutului, învinutului, inculpatului în cazul în care acesta are antecedente penale nestinse pentru infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, sau există date care să vârlă o altă infracțiune, va încerca să influențeze asupra martorilor, să distrugă mijloacele de probă sau să dispară.

28. Cererea de liberare provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune a persoanei de încredere, în condițiile art.191 sau 192 CPP, poate fi depusă de către bătut, învinuit, inculpat, de soț, rudele lui apropiate în cursul urmăririi penale și în cursul judecării cauzei, până la terminarea cercetării judiciare în prima instanță.

Cererea depusă la administrația locului de deținere a persoanei se remite instanței de judecată competente imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore.

Judecătorul de instrucție verifică corespunderea cererii de liberare provizorie prevederilor articolului 191 sau 192 CPP.

Dacă cererea nu corespunde acestor prevederi, judecătorul de instrucție, prin încheiere, respinge cererea ca inadmisibil, fără citarea părților.

Conform art.134 alin.(4) CP și art.6 pct.41) CPP rude apropiate sînt: părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile drepte, bunicul, bunica și nepoții lor.

În cazul liberării provizorii pe cauțiune cererea trebuie să cuprindă obligațiunea despre depunerea cauțiunii și familiarizarea cu dispozițiile legii privind cazurile de nerestituire a cauțiunii.

29. La deciderea admisibilității cererii de eliberare provizorie pe cauțiune conform art.310 CPP, judecătorul de instrucție stabilește și cuantumul cauțiunii, informînd despre aceasta persoana care a depus cererea. După prezentarea dovezii de depunere a cauțiunii pe contul instanței judecătorești, aceasta fixează termenul pentru soluționarea cererii.

La data fixată, judecătorul de instrucție judecă cererea de eliberare provizorie cu participarea procurorului, bătutului, învinutului, apărătorului și, după caz, a reprezentantului lui legal, precum și a persoanei care a depus cererea. Soluționarea cererii se face după ascultarea persoanelor prezente.

30. În cazul soluționării cererii privind eliberarea provizorie a persoanei arestate preventiv sub control judiciar sau pe cauțiune, în conformitate cu prevederile art.310 CPP, judecătorul de instrucție prin încheiere motivată dispune liberarea provizorie a acesteia, stabilindu-i concomitent și obligațiile prevăzute de alin.(3) art.191 sau alin.(3) art.192 CPP.

Copia de pe încheiere sau, după caz, un extras din încheiere se trimite administrației locului de deținere a bătutului, învinutului, precum și organului de poliție în raza teritorială a căruia locuiește bătutul, învinutul, inculpatul pentru a efectua controlul respectării de către acesta, conform art.191 alin.(4) CPP, a obligațiilor stabilite de instanță.

31. Liberarea provizorie poate fi revocată conform demersului procurorului în cazul în care învinutul, inculpatul nu execută cu rea-credință obligațiile stabilite de instanță ori a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune, sau dacă se stabilește împlăcitor că împiedică eliberarea provizorie și nu au fost cunoscute la data admiterii cererii de liberare.

În caz de revocare a liberării provizorii, dispusă de către instanță în faza urmăririi penale, se emite un nou mandat de arestare, iar în faza judecării cauzei se dispune revocarea liberării provizorii și aplicarea măsurii preventive respective în conformitate cu prevederile art.193 CPP.

32. Conform art.195 CPP înlocuirea sau revocarea arestării preventive se face de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță în limitele competenței sale, indiferent de faptul care instanță de recurs a decis arestarea sau prelungirea duratei de arest.

Hotărârile adoptate în acest caz sînt trimise imediat spre executare administrației locului de deținere a persoanei arestate.

33. Instanța de recurs judecă recursul în decurs de 3 zile din momentul primirii lui, însă nu mai târziu de data expirării duratei arestării.

Ziua și ora examinării recursului depus în instanța de recurs sunt fixate de către instanța de recurs sau, după caz, dacă recursul a fost depus în instanța de fond, de către aceasta cu trimiterea imediată a materialelor în tiințarea legală a procurorului, apărătorului, reprezentantului legal, dispunând aducerea învinuitului, inculpatului în fața instanței de recurs. La materialele cauzei se anexează toate datele (scrisori, telegrame, telefonograme ș.a.) despre în tiințarea legală a părților.

Procurorul este obligat să asigure în fața instanței de recurs prezența învinuitului, inculpatului și a materialelor, care confirmă temeinicia aplicării arestării preventive până la data examinării recursului.

34. La examinarea recursului prezența procurorului, apărătorului și a învinuitului (inculpatului) arestat este obligatorie. Însă, dacă b-nuitul, învinuitul, inculpatul este internat în condiții spitalicești sau din motivul stării sănătății aducerea lui în instanță este imposibilă la data fixată, recursul se examinează în lipsa acestuia în baza materialelor prezentate.

La examinarea recursului instanța de recurs se va conduce de prevederile articolelor 311 și 312 CPP și, de asemenea, va lua în considerare și recomandările de la pct.20-24.4 ale prezentei hotărâri.

Reieșind din sensul atribuțiilor instanței de recurs, prevăzute la art.312 alin.(5) CPP, pînă cînd aceasta nu s-a pronunțat asupra încheierii atacate, judecătorul de instrucție nu este în drept să se pronunțe asupra unui eventual nou demers de arestare preventivă a b-nuitului, învinuitului.

[Pct.24 modificat prin Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.8 din 22.12.2008]

35. În cazul în care după survenirea recursului în instanța de recurs cauza penală a fost trimisă de către procuror în instanță pentru judecare, procedura de recurs decurge pînă la capăt, iar toate celelalte cereri, plîngerii și demersuri înaintate după trimiterea cauzei în judecată conform art.297 alin.(4) Cod de procedură penală se trimit pentru soluționare în instanța care judecă cauza.

[Pct.35 în redacția Hotărîrii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.19 din 07.11.2005]

36. În conformitate cu prevederile art.329 CPP instanța în procesul judecării cauzei este în drept, din oficiu sau la cererea părților, să înlocuiască sau să revoce măsura preventivă aplicată inculpatului.

Încheierea instanței de judecată despre aplicarea arestării preventive în timpul judecării cauzei poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară, care este examinat în termen de 3 zile. Alte încheieri (de refuz de a aresta inculpatul preventiv sau la domiciliu, ori de eliberare, de refuz de eliberare provizorie sub control judiciar ori pe cauțiune) potrivit prevederilor art.329 CPP nu sunt susceptibile de atac cu recurs în mod separat în procesul cercetării judecătorești.

Recursul asupra încheierii despre arestarea preventivă a inculpatului instanța de judecată îl trimite de îndată în instanța de recurs, fiind obligat să fixeze ziua și ora examinării acestuia, în tiințarea părților dispune escortarea inculpatului în instanța de recurs. În acest caz, dacă este imposibilă asigurarea prezenței inculpatului, se aplică respectiv prevederile pct.5 și 34 ale hotărîrii de față.

37. În cazul judecării cauzei în ordine de apel sau de recurs instanța este în drept să decidă asupra măsurilor preventive în conformitate cu prevederile art.416, 450 CPP.

Dacă hotărîrile judecătorești sunt casate în ordine de recurs, instanța de recurs poate decide și asupra măsurilor preventive. Dacă instanța de recurs a constatat erori judiciare la examinarea cauzei în ordine de apel, prin care a fost anulată sentința de achitare a persoanei cu condamnarea și arestarea acesteia, concomitent cu casarea hotărîrii instanței de apel și remiterea cauzei la rejudecare în apel, instanța de recurs, pentru a nu înlătuși situația inculpatului, va decide asupra măsurii preventive, care a fost dispusă la momentul pronunțării sentinței de achitare.

38. Legalitatea arestării persoanei în vederea extrădării și detenția acesteia conform art.547 CPP se controlează în ordine de recurs în conformitate cu prevederile art.311 și 312 CPP, dacă arestarea a fost efectuată de către instanțele naționale la cererea Procurorului General sau, după caz, a ministrului Justiției ori a altor persoane prevăzute de art.196 și 311 CPP.

În cazul în care persoana a fost arestată în vederea extrădării legalitatea arestării și deținerea în legătură cu extrădarea este contestată în ordinea și procedura statului unde a fost reținută persoana.

39. Dacă în rezultatul examinării demersurilor privind arestarea preventivă, arestarea la domiciliu judecătorească de instrucție, instanța de fond, instanțele de apel și recurs constat încălcări ale legalității sau a drepturilor omului, prevăzute de lege, odată cu adoptarea hotărârii, în conformitate cu prevederile art.218 CPP se va emite o încheiere interlocutorie, prin care aceste fapte vor fi aduse la cunoștința organelor respective, persoanelor cu funcții de răspundere și procurorului.

40. Se abrogă hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție din 9 noiembrie 1998 "Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestul preventiv".

**PREȘEDINTELE CURȚII
SUPREME DE JUSTIȚIE**

Valeria TERBE

Chișinău, 28 martie 2005.

Nr.4.

Hotărâri explicative ale Plenului CSJ

Hotărârea Plenului CSJ a RM din 28.03.2005, nr.4 - Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu //Buletinul CSJ a RM 10/7, 2005